

דף ז

הערות ובאורים בפשט

'תן מנה לפלוני ואקדש' (צ"ל: ואתקדש. ריעב"ץ) לך מקודשת מדין ערב... — מדברי הראשונים והאחרונים מתבארות שלש שיטות עיקריות בהסבר ענין קידושין מדין 'ערב', והרי הן בקצרה; — מתוך דברי הריטב"א משמע שהקידושין נעשים על ידי אותה הנאה שמביא לה בכך שהוא נותן על פיה מנה לפלוני, באותה הנאה הוא מקדשה. וכתב הריטב"א שצריך לומר לה בפרוש 'הרי את מקודשת לי באותה הנאה שנתתי מנה לפלוני על פיך'.

ומה שאמרו 'מדין ערב' — פרושו, כמו שהערב משתעבד בגלל הנאה זו שהלה נותן ממון על פיו, ואין צריך קנין אחר להשתעבדות הערב, כך נחשבת הנאה זו כממון לקדש בו את האשה, ואין אומרים קורת רוח כזו אינה חשובה הנאה בעלת ערך ממוני להתקדש בה.

לשיטה זו, כתב הריטב"א (וכן פסק הרמ"א באה"ע כט,ב מתשובת הרשב"א), גם אם אמרה לו הלוה מנה לפלוני ואתקדש לך — מקודשת, שהרי הקידושין מתבצעים על ידי אותה קבלת הנאה שעושה דבריה, מה לי אם נותן המעות במתנה או בהלוואה. (ע' קובץ שיעורים; מנחת שלמה עד. וע' להלן על מחלוקת הראשונים באמרה לו 'תנם על גבי סלע', האם יש שם דין 'ערב').

(יש שדייקו מדברי רש"י כשיטה זו — ע' מתנה אפרים הל' רבית יא. וע' רמב"ם (אישות ה,כא) ורשב"א שמקדשה בהנאה, וכך אומר לה. וע' בפסקי הרא"ש ובתוספותיו, וכן הוא בטור, שאין צריך לפרש. ובחזון איש (ח"מ ליקוטים יז,א) האריך לבאר שאין זו כוונת הראשונים. ע"ש. ולכאורה בדברי המהרי"ק (בשורש קלג) מבואר שמקדשה באותה הנאה. וצ"ע).

שיטה שניה, המבוארת גם היא בדברי הראשונים (ע' אוצר הגאונים — מרבנו חננאל, ועוד. ע' מחנ"א שם. ועתוס' ב"מ נו: ד"ה לספק; עא: ד"ה מצאו), שלמדנו מערב חידוש דין; כשם שהערב משתעבד על ידי שאדם אחר קיבל המעות, ואין צורך שהוא עצמו יקבל כדי שיחול השעבוד, כך גם האשה יכולה להתקדש בקבלת האחר, כאילו קבלה היא בעצמה. לשיטה זו אין הקידושין נעשים ע"י ההנאה שנעשה רצונה, אלא במעות עצמן שקיבל הלה. ומערב למדנו שגם באופן שכזה מועיל 'קנין כסף', כאמור.

שיטה שלישית; האשה, באמרה 'תן מנה לפלוני...' חל בה דין ערב כפשוטו, והיא נעשית עריבה לתשלום החוב, ובאותה הנאה שהוא מוחל לה את חובה, הרי היא מתקדשת לו. ואין זה כ'מקדש במלוה' שאינה מקודשת, כי כאן ודאי כוונתה על ההנאה של מחילת החוב ולא על המעות הניתנים לאדם אחר, מה שאין כן כשמקדשה במלוה, דעתה על המעות עצמן. (פני יהושע, ועוד. והולך הפנ"י לשיטתו, שהקשה על הצריכותא דלהלן, כיצד מועילה סברת 'טב למיתב טן דו' אם 'ערב' ו'עבד כנעני' לאו בכלל 'קנין כסף'. אמנם, אם הטעם מצד שמקדשה בהנאה, שפיר יש מקום לחלק במידת הגמירות-דעת הנצרכת, בקידושין ובשאר דיני ממונות).

ע"ע בארוכה בספר מנחת שלמה (עד) שהאריך בבואר דין זה; קובץ שיעורים אות מ ובב"ב קעג (אות תרמו); חדושי הגרנ"ט קא (=באור שיטת הרמב"ם). (ושם בסי' צא הוכיח מקידושין מדין 'ערב', שבקדושין אין צריך 'נתינה' אלא די בקנין. ולשיטת הריטב"א אין הוכחה, דשפיר יש כאן נתינת הנאה, כמובין); 'חדושי הגר"ח על הש"ס'.

כמה פוסקים כתבו שגם אם לא אמרה 'ואקדש אני לך' — מקודשת (ע' בית שמואל כט,ה בשם מהרש"ל);

פ"ת שם; ב"ש ל,יג; שער המלך — אישות ה,כא בשם מוהר"א ששון (קעו). וע' בהגהות ר"ש טויבש ובברכת אברהם — ט. על תד"ה הב).

וצריך עיון, למה הוזכרו בגמרא שאמרה לו כן, הלא האיש חייב לומר לה שתתקדש בכך (ע' ר"ן), ואם כן אמירתה זו מיותרת לאותה שיטה? — מנחת שלמה (עד). ובתוס' ר"י הזקן, כאן ובדף ח: איתא להדיא שאמירתה 'אתקדש אני לך' — בדוקא.

'הילך מנה והתקדשי לפלוני — מקודשת מדין עבד כנעני...' — מפרש"י משמע שאינה מקודשת אלא כשעשה כן בשליחות זה שמתקדשת לו. [או אפשר אף באופן שגילה דעתו מעיקרא שמתרצה לקדשה, וכפי שכתב רבנו חננאל. ערשב"א. וע' בהגהות אשר"י רפ"ב, שאפשר לקדש אשה מדאורייתא לאדם שידוע שחפץ בה. [וע"ע להלן מה: ובמובא להלן יט], וכתב שם שהכסף של הבעל, וכנראה לא נחית לדין 'עבד כנעני' אלא הן מצד 'זכין לאדם שלא בפניו']. אבל הריטב"א כתב שבאופן זה אין צריך לדין 'עבד כנעני' אלא מועיל מדין שליחות, הגם שהממון אינו של הבעל אלא של השליח. וסברת רש"י היא, הואיל ואין הממון של הקונה, אין מועיל מדין שליחות, כי אין השליח עומד במקום המשלח אלא לענין מעשה הקדושין בלבד, אבל הכסף צריכה לקבל מן הקונה ולא מזה שעושה מעשה הקנין. ועל כן צריך לחידוש דין של 'עבד כנעני'. (ובבאר שיטת הריטב"א — המחודשת — שאף לענין זה מועיל דין שליחות, ע' בספר שערי ישר ז,ו ד"ה והנה). וכן בעל העיטור נקט כנראה כהריטב"א, שמדובר בגמרא אפילו לא הודיעו לו אלא לאחר מעשה ונתרצה בעדים — מקודשת מדין 'עבד כנעני'. והרשב"א נחלק על כך.

'וצריכא, דאי אשמועינן קידושין, משום דהא איתתא ניהא לה בכל דהו, כדריש לקיש, דאמר ר"ל טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו, אבל ממונא אימא לא'... — בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד קיג) הוכיח מכמה מקומות בגמרא, שאף בזמנם רוב הנשים לא היו מתרצות להנשא אלא להגון להן ולא לכל אחד, אלא מיעוט נשים יש שמתרצות בכל דהו ובלבד שלא יהו לבדן, בפרט כשהענין מוכיח קצת על כך, כגון ששלחה שליח לקדושין ללא שתראה את המקדש, וכדומה. (וע' גם בית הלוי ח"ג ג).

ועיקר הטעם לחלק בין קידושין למכר הוא, לפי שידוע לכל שזה שמקדשים בכסף הוא מפני שצריך קנין, ולא משום ריצוי האשה בקבלת אותו כסף, [אלא פעמים מקפידה האשה, מפני הכבוד, שהקידושין יתבצעו ע"י סכום הגון ולא בדבר פעוט], מה שאין במכירה שזהו כל ענינה — קבלת הכסף, לכן לא היינו יודעים שיועיל גם שם באופנים אלו שאין בהם קבלת כסף ממשית. [וזה שהגמרא הזכירה כאן את דברי ריש לקיש, בהכרח צריך לומר שהוא ליתר פשיטות ולרווחא דמילתא. ועדיין צע"ק בזה. עד כאן מדבריו].

עיון עוד במה שכתב באה"ע ח"א עט. ואפשר לבאר שסברא זו לבדה, שאינה מקפידה על הכסף שמקבלת — אינה מוחלטת, שהרי לכאורה מצאנו להפך, במה שאמרו לעיל (ג לפרש"י) שחליפין אינם קונים באשה משום שגנאי הוא לה, ובשאר קנינים — מועילים (וכיו"ב להלן יא. אמרו לבית שמאי אשה מקפדת על עצמה ואין מתקדשת בפחות מדינר. ואפשר שלזה כיוונו להלן יג. 'כשם שאין האשה נקנית בפחות מש"פ, כך אין קרקע...'). דאשה פשוט טפי, דמפקדת. וע"ש בתוס' וברש"י, ואיך נאמר כאן להפך, שבאשה יועיל ובמכירה לא (וכבר הקשה כן הבית-מאיר בחידושי?) ועל כן הביאו הא דריש לקיש, שכיון שיש נשים שניהא להן בכל דהו, אפשר שלאותן נשים אין גם קפידא אם יתקדשו בדבר מועט ביותר, ולכן סלקא דעתין לחוש לקידושין אלו, משא"כ בקנינים. וע"ע קובץ שיעורים אות מא.

'הכי השתא... והכי קאמר לה, דאי בעינא למינסב אחריתי — נסיבנא' — משמע לכאורה שאם יפרש לה לחצי ולא לכולי — אינה מקודשת. כן כתב הרשב"א. ואולם הביא מהראב"ד שחולק, ולדעתו אין ממעטים כלל מאיש את המקדש לחציו, אלא בא ללמד דבר אחר. [ולשיטה הראשונה, יש לדון בזמן הזה שאין נושאין שתי נשים, לכאורה נראה שאין לפרש דבריו 'דאי בעינא למינסב אחריתי נסיבנא', ואינה מקודשת. אך מסתימת הפוסקים אין נראה כן. וע' ברטב"א כאן. ואגב, כתב הריטב"א (כאן וביבמות מד.) שב'ארצות שלנו' אין נוהגין לשאת אשה נוספת, ומקום מגוריו היה בספרד ולא באשכנז. וכבר עמדו על כך הברכי-יוסף (אה"ע לא) והאור-גדול (ה, יד ד"ה וא"כ). ע"ש].

'בעלי חיים נדחין' — דין זה שנוי במחלוקת אמוראים בכמה מקומות. (והרמב"ם פסק (מע"ק טו,ד; פסוה"מ ג,כג; שגגות ג,ח) דלא כר' יוחנן אלא כרב (ביומא סד.) שבעלי חיים אינם נדחים בכגון זה. ואולם הרמב"ם מחלק כנראה בין סוגי הדיחוי — ע' בזה בשאלות ותשובות לסיכום, כריתות כז).

בטעם הדבר שאין תורת 'דיחוי' בבעלי חיים — נראה מדברי המאירי (בחידושיו כאן), לפי שבע"ח לא נחלטה קדושתם, שאפשר להם לצאת לחולין על ידי פדיון אם יפול בהם מום, לכך אין קדושתם חמורה כל כך לחול עליהם 'דיחוי'.

ויש להקשות לפי זה הלא לעופות אין פדיון (כמנחות קא. ועוד), והרי מבואר (בזבחים עג:) דלמאן דאמר אין דיחוי בע"ח — הוא הדין בעופות.

ובספר זרע אברהם (לגר"מ זעמבא הי"ד. כ,כח) באר הטעם, לפי שלא חלה קדושת קרבן אלא בשעת שחיתתו, הגם שהוא קדוש קדושת הגוף עוד קודם לכן. וכיון שענינו של דיחוי אינו פסול הגוף לעצם הקדושה, אלא רק פסול ב'תורת הקרבה' שלו, לכן פסול זה אינו חל כל עוד לא חלה קדושת הקרבן. ומזה הוציא, שכל מקום שאין הדיחוי נוגע לקדושת קרבן — אף מחיים יש דיחוי.

(ולפי סברה זו יש להוכיח ששעיר המשתלח יש בו תורת 'קרבן', [וכמו שמוכח בשם הגר"ח], שהרי משמע בגמרא (ביומא סד) שמחלוקת רב ורבי יוחנן אמורה גם בשעיר המשתלח, וכן מפורש בתוס' ישנים שם — ואם לא היה בו תורת קרבן, הלא אין ענין דיחוי בשעיר המשתלח שייך לדין דיחוי בבעלי חיים בשאר קרבנות שכל ענינו הוא פסול בתורת הקרבה כאמור. וע' משל"מ סופ"י מהלכות טומאת צרעת).

אך נראה מכל לשונות הגמרא והמפרשים, שדין הוא שבבעל-חיים לא חל פסול 'דיחוי', שאין חלים על דבר חי אלא פסולים הבאים מחמת מום או מחמת עבירה, אבל לא פסול טומאה וכדו', והוא הדין פסול 'דיחוי' לא חל לדעה אחת בבע"ח. 'ואף שאין לנו לעניות דעתנו הסבר מספיק לקרב הדברים אל השכל, אבל כל המעיין בצדק יראה שאי אפשר להוציא כל לשונות חז"ל מפשוטן...'. (האר"ך בכל זה בשבט הלוי ח"י — קונטרס הקדשים, ת.ה. וע"ד דבר שמואל פסחים צח).

'יש דיחוי בדמים' — רבנו חננאל פרש [דלא כפרש"י כאן]: אף הדמים נדחים, שלכך אמרו 'קדושה ואינה קריבה' — כל עיקר, ואין אומרים תימכר ויביא בדמי חציה קרבן. (והרמב"ן הקשה על פירוש זה. וע"ע במובא ביוסף דנת — פסחים צח).

(ע"ב) 'שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו, בתר נותן ומקבל אזלינן והאיכא ממונא, או דילמא בתר דידהו אזלינן והא ליכא' — כתבו התוס' ש'נותן' — לאו דוקא, שהרי הנותן בא בשליחות בניו, ואם היינו הולכים אחר הנותן, ודאי צריך היה ליתן שתי פרוטות, פרוטה לכל בן,

אלא הספק הוא אם הולכים לגמרי אחר המקבל, שהוא האב הזוכה בקידושין, והרי הוא קיבל פרוטה, אם לאו.

ולשיטתם נראה לכאורה שהוא הדין כששני אנשים נתנו פרוטה אחת לאב בעד שתי בנותיו, תלוי הדבר בספק הגמרא.

ומכאן הביא המשנה-למלך (אישות ה,א) הוכחה לספקו, האם די בכך שהאשה תקבל שוה פרוטה מהמקדש ואין צריך שהוא יתן לה שוה פרוטה, או שמא צריך גם שיתן הוא משלו שוה פרוטה. [ונפקא מינה: המקדש באיסור הנאה, והאשה חולה ומותר לה להנות מהדבר לצורך רפואתה; היא קבלה שוה-פרוטה אך הוא לא הוציא משלו דבר בעל ערך ממוני]. והאריך שם בצדדי הספק ובראיות נוספות.

(ע) ברש"ש להלן נב: שהוכיח מדברי התוס' שהולכים בתר דידיה. וע' שו"ת עונג יום טוב קלה. ויש להדגיש שגם לפי דעה זו, אין צריך שיהא חסר שוה פרוטה, אלא גם אם אינו חסר כלום, כל שנותן ממון משלו והיא קיבלה — מקודשת. וכדין דלהלן (ח): שמקדשה במה שנותן ככר לעני, גם אם היה חייב ליתן לעני, מ"מ כיון שהוא מרויח לה בנתינה זו הרי היא קיבלה והוא נתן, אעפ"י שלא נחסר ע"כ, כי בכל אופן היה צריך ליתן.

והמשנה-למלך כתב להוכיח מדברי הר"ן (בפרק שני) שאם לה החפץ שוה פרוטה מקודשת אעפ"י שלגביו אינו ממון. ולכאורה יש להוכיח כן גם מדברי הר"ן להלן (ח) שדן אם מועילה אמירת 'לדידי שויא לי' של האשה על פחות משוה פרוטה — הרי משמע שאעפ"י שלגביו אינו שוה פרוטה, אם לגביה הוא שוה פרוטה מקודשת. וכן הוכיח הרדב"ז בשו"ת (ח"ו לו).

ואולם בתוס' רי"ד כתב שבאופן שנתנו שני אנשים פרוטה אחת לאב, אין לחוש לקידושין. רק כאן שהאב נותן הפרוטה עבור בניו, מועיל הדבר מדין 'עבד כנעני' כדלעיל, ולכן הסתפקו, שמא הולכים אחר הנותן [שהממון שלו, ואינו של גופים מחולקים] והמקבל [שהוא גם כן אחד], או הולכים אחר האיש והאשה עצמם. (עפ"י מהרי"ט. וע' אבני מילואים לא, כ. ויש אומרים שגם לשיטת התוס' מועיל הדבר מדין עבד כנעני, ונדחתה ההוכחה מהתוס' לספק המל"מ דלעיל. (ע' בשיעורי ר' שמואל רוזנבסקי). ואולם יש צד לומר שוה גופא למדנו מעבד כנעני, שאין צריך נתינת 'ממון' מהמקדש אלא די בקבלת האשה. וכן נראה בתשובת הרדב"ז הנ"ל. אך המשל"מ נסתפק כי שמא לא למדנו אלא שנתנת אחר מספקת במקום המקדש, ומ"מ צריך שהנותן יתן שוה פרוטה).

'בתך ופרתך בפרוטה מהו, מי אמרינן בתך בחצי פרוטה ופרתך בחצי פרוטה' — ולא עשה כלום, כי אף לפי הצד דלעיל דבתר נותן ומקבל אולינן, זהו דוקא בשתי בנות, לפי שיש שוה פרוטה בקידושין אלו, אבל קנין הפרה אינו מצטרף עם קידושי אשה, הלכך אם ידוע לנו שבפרוטה זו רוצה לקנות גם הפרה — אין אלו קידושין (תורי"ד).

ציונים וראשי פרקים לעיון

'הוה ליה נכסים שיש להם אחריות נקנין עם נכסים שאין להם אחריות...' — במחלוקת רש"י ותוס' (והריטב"א), האם גם אדם בן חורין הוקש לקרקעות, או עבדים בלבד — ע"ע מגיד משנה ומשנה למלך — טוען ונטען ה,ב; בית ישי נח,א. וע' גם בריטב"א להלן יט שעבד עברי הוי כמטלטלין. וע"ע רש"י יד: ד"ה הואיל; ש"ך חו"מ סוס"י צה. וע"ע במובא להלן כת.

'אשה אמר רחמנא ולא חצי אשה' — יש לחקור אם חסרון זה של 'חצי אשה' הוא במעשה הקדושין, או בעצם חלות הקדושין, שאי אפשר שיחולו על חצי אשה. והנפקותא, כשנוצר מצב כזה של 'חצי אשה' לאחר שחלו הקדושין. דוגמא לדבר יש בסוגיא בגיטין (מג:): בחצי שפחה חצי בת חורין שנתקדשה (ואין שם חסרון ד'חצי אשה' כיון שלא שייך בקנינה — שם) ואחר כך נשתחררה כולה. ואכן לדעה אחת בגמרא שם פקעו הקדושין [ולדעה האחרת — גמרו הקידושין בכולה]. אולם רש"י שם פירש טעם הדבר משום שהיא כתינוק שנולד. ולכאורה יש להוכיח מדבריו שחסרון ד'חצי אשה' אינו שייך אחר הקדושין, שאם כן, היה לו לומר טעם פשוט לכאורה, שכיון שעתה נוצר מצב של קדושין לחצאין, הרי הם נפקעים. ואכן כך כתב הרש"ש שם. ויש לומר בדעת רש"י שאין יכולים הקדושין לפקוע אחר שכבר חלו, ולעולם י"ל שהחסרון בחלות. וע' שם בתוס' ד"ה גמרו, ובקובץ באורים — גטין אותיות ל—לא. ובקובץ שיעורים כאן — באורך; קהלות יעקב. וע' בקובץ שיעורים להלן (יג: אות צז) שאם מיתה הוקשה לגירושין, אין מיתה מתרת חצי אשה, כבגט. ולכאורה נראה מצד הסברא שאם הוא דין השייך למעשה הקדושין או הגירושין, יש לחלק בין מיתה לגט, שאין המיתה כ'מעשה המתיר' אלא שהאישות נפקעה מאליה.

— מובא בשם הגר"ח, שהחסרון אינו בכך שקידש חצי גוף, אלא בכך שהאישות היא לחצאין ואינה אישיות שלימה. ובכך תירץ את השאלה המובאת בשו"ת רעק"א (קעא) על פסק הרמב"ם שהמקדש את העובר — חלין הקידושין, והלא עובר ירך אמו וגוף אחד הן ונמצא שקדש חצי אשה [וכדרך שפסק הרמב"ם עצמו כן לענין שחרור]? אלא שם אמנם נחשב כקדש חצי גוף, אך אין שם חצי אישיות אלא אישיות שלמה בעובר, ולכן חלים הקדושין. (תירוץ אחר מובא בשו"ת רעק"א שם, שהאם, כיון שהיא אשת איש, אי אפשר לקדשה, ואין כאן שיעור בקנין. ולתירוץ זה, ישתנה הדין בפנייה. וע' ע: 'חידושי הגר"ח על הש"ס'; דבר שמואל).

'וניפשטו לה קידושי בכולה, מי לא תניא האומר רגלה של זו עולה...' — שיטת התוס' (בד"ה ונפשטו, ולהלן בע"ב ד"ה חציין) שדוקא כשאמר לה בלשון 'קידושין' הרי זה כדין הקדש שפושטת הקדושה בכולה, מה שאין כן כשקדשה בלשון אחרת. וכבר עסקו רבותינו האחרונים ראשי הישיבות בהסבר דבר זה, האם יש סוגים חלוקים של קידושין השונים במהותם זה מזה? אתמהה. וע' כעין זה בנדרים ו ובראשונים שם לענין דין 'יד' בקדושין. וע' בפני יהושע לעיל ה: בסוגית ידים, ולהלן סב: וכאן כתב (שלא כהתוס') שכיון שעיקר ענין הקדושין כהקדש, אין חילוק באיזה לשון הוא מקדשה. בקובץ שיעורים (אות נג) הסביר שבכל קדושין ישנם שני חלקים, האיסור (או: הקדושה) והקנין, וכשמקדש בלשון 'קדושין' יש כאן החלת הקדושה, והקנין נמשך מאליו, ושייך בזה דין 'פשטה קדושה בכולה', מה שאין כן בשאר לשונות, שתחילתם קנין, אין שייך בקנין דין 'פשטה'. וכדומה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד קע.ז). והוסיף, שבקדושין מן הסוג השני, הרי הקדושה היא כקדושה הבאה מאליה, ע"י הקנין, ולא קדושת פה, ואין בה דין 'פשטה'. וע' בשו"ת אגרות משה אה"ע ח"א פה ובשאר ספרי האחרונים.

בדרך אחרת הסביר השער-המלך (ערכין ה, יד), שהנידון כאן הוא על דעתו של המקדש, שמא באמרו 'חציין מקודשת לי', התכוין בדעתו שיהו קידושיו ככל דיני ההקדש, וכמו ששם פושטת הקדושה בכולה, כך גם כאן. וזה שייך כמובן רק כשאומר לה בלשון הקדש, וכמו שאמרו לעיל (ב:) 'דאסר לה אכו"ע כהקדש'.

עוד בבאר העתקת ענין 'פשטה בכולה' לקדושין — ע' בריטב"א; ברכת שמואל; דבר אברהם ח"ג ז, ז.

— יש מי שהוכיח משאלת הגמרא, שהשיר הפוסל בקידושין [וכן בגירושין, שדין אחד להם ולקדושין], אינו פוסל אלא אם הוא התממש בפועל, אך באופן שלפי דעתו של האדם יש כאן שיר, אבל אליבא דאמת לא היה שיר — הקידושין והגירושין חלים. והראיה, שאם לא כן, מה מקשה 'וניפשוטו', הלא מכל מקום בדעתו של המקדש לשייר ואין כאן קדושין כדין? אלא ודאי אין לנו להתחשב בדעתו אלא בשיר בפועל.

ובזה פסק בשאלה הבאה לפניו, במי שגרש את האשה חוץ מפלוני, ואותו פלוני כבר לא היה בחיים בשעה זו, והוא לא ידע, שאין כאן פגם של 'גירושין חוץ', כי לאמתו של דבר הגירושין היו בשלמות, ללא שיר (שו"ת דובב מישרים ח"א צג).

לפי דברי שער המלך הנ"ל, שאנו דנים כאילו אמר שהקידושין יפשוטו בכולה, נדחית ראייה זו. (ע"ע קה"י על ההילוקים בין דין שיר בקדושין לגרושין).

'בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקחה והקדישה — קדושה ואינה קריבה' — דוקא בשקדישה לאחר שלקחה, אבל לא הקדישה, אין אומרים מיגו דנחתא קדושת דמים חלה קדושת הגוף ותפשוט הקדושה בכולה, הגם שכעת כולה שלו ואין דעת אחרת המעכבת. שהואיל ובשעה שהקדישה לא פשטה הקדושה בכולה, חלה הקדושה רק על חציה, ותרעה עד שתסתאב, ויהיו דמי חציה הקדש וחציה חולין. (עפ"י תוס' גיטין מז: ד"ה גמרו, כהסבר האחייעור ח"ב מד, ג).

ומרש"י (כאן ובבב"ב יב) משמע שלא חלה כלל קדושת הגוף כל עוד לא הקדישה כולה, ותימכר ללא מום. ולשיטתו צריך לומר שרק אם בזמן ההקדש היתה כולה שלו, ובידו להקדיש כולה — חלה קדושת הגוף, מה שאין כן בשותפין. (אחייעור ח"ג נו, א. וכן נקט בפשיטות באבנ"מ (לא סוף סק"ב) שאין עליה אלא קדושת דמים, גם לאחר שלקחה. וע' קובץ הערות — תרד; קובץ שיעורים ח"ב — במכתב מהגר"מ זמבא זצ"ל).

(ע"ב) 'אי דאמר לה חמשין ולא שוו חמשין — הא לא שוו' — פרש רש"י שאמר לה התקדשי לי בחמשים זו, והרי לך אלו בדמיהם. ויש לדקדק מדוע לא פרש כפשוטו, שאמר לה התקדשי לי בחפץ זה ששוה חמשין. ואפשר שבמקרה כזה, גם אם אינו שווה חמשין אלא מעט פחות, אם ההפרש פחות משיעור אונאה — כדי שתות — הרי היא מוחלת ומקודשת. ולכן פרש שאמר לה להתקדש בחמשים זו, שבכגון דא אין דין 'אונאה'. וצריך עיון. (אבני מילואים לא, א. וע"ע בספר המקנה).

ע"ע: רמב"ם וראב"ד ומ"מ (מכירה טו, ב); מחנה אפרים (אונאה, א); חדושי הגרנ"ט (קב). וראה בדומה להלן (ח). באמר 'התקדשי לי במנה זו' והיה שם דינר של נחושת, וידעה — סברה וקבלה, וכתב שם בתור"י הזקן שמועילה מחילתה. וע"ש בקה"י יג; הגהות הרד"ל ושערי שמועות. וכן דנו בכי"ב אם מועיל שתאמר 'לדידי שוו לי חמשין' אף כי בשוק אין שוים כן. ע' בשו"ת דברי דוד (להרדב"ז) — מג; שו"ת רב פעלים ח"ב חו"מ יא. ויש לדייק מדברי הריטב"א להלן מז סע"א שאף בחסרון שוה פרוטה מקפדת.

דף ח

'אמר רבי אלעזר 'התקדשי לי במנה' ונתן לה דינר... כיון דאמר לה מנה כמאן דאמר לה 'על מנת' דמי, ואמר רב הונא אמר רב כל האומר 'על מנת' כאומר מעכשיו דמי' — דברי הגמרא

ההלואה, שהמקדש נותן פרוטה למלוה להלוות לה מעות ובאותה פרוטה נתקדשה לו).

ב. הסיק רב אשי, וכן מסר רב הונא מר בנו של רב נחמיה בשם רבא: מתנה על מנת להחזיר מועילה לכל דבר חוץ מלקידושי אשה. שהאומר הילך מנה על מנת שתחזירהו לי, במכר — קנה, בפדיון הבן — בנו פדוי, בתרומה — יצא ידי נתינה [אלא שאסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, שבשכר החזרתו יתן לו שאר תרומותיו. וכן בפדיון הבן אסור לעשות כן מאותה סיבה. ראשונים]. וכן באתרוג, האומר הילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי, נטלו והחזירו — יצא. ואולם אשה אינה מתקדשת בכסף קידושין שקיבלתו על מנת להחזיר, לפי שאין אשה נקנית בחליפין.

א. התוס' כתבו שהיא גזרה דרבנן, משום שדומה לחליפין החוזרים, הלכך הפקיעו חכמים לקידושין ממנה. ויש אומרים שלא הפקיעו הקדושין אלא מדרבנן החמירו שלא תיחשב מקודשת. והרמב"ם מפרש שהוא דין דאורייתא מעיקר הדין, לפי שאינה נהנית מגוף החפץ שנתן לה.

ב. נחלקו דעות הראשונים האם במתנה על מנת להחזיר צריך תנאי כפול כבשאר תנאים, או שמא כיון שאומדנא מוכחת היא שאינו נותן אלא על מנת להחזיר, מועיל התנאי אף ללא הכפלותו.

ג. רשאי הכהן שלא לקבל פדיון הבן עד שינתן לו בלא תנאי. ומה שאמרו שמועילה מתנה על מנת להחזיר בפדיון, היינו דוקא מדעת הכהן. (עפ"י חזון איש אה"ע קמח, לדף כט:).

ד. חמץ בפסח, החמירו בו בנותן מתנה לנכרי על מנת להחזיר. (עפ"י הגהות מיימוניות שבת פ"ו. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"א רמ).

דף ז

יא. מה דין קידושי כסף במקרים דלהלן?

א. האשה שאמרה 'תן מנה לפלוני ואתקדש לך'. [קידושין מדין 'ערב'].

ב. אמר לה: 'הילך מנה והתקדשי לפלוני'. [קידושין מדין 'עבד כנעני'].

ג. אמרה: 'תן מנה לפלוני ואתקדש לו'. [מדין שניהם].

ד. אמרה: 'הילך מנה ואתקדש לך'.

ה. מה דין כל אלו במכירת קרקע.

א. 'תן מנה לפלוני ואתקדש אני לך' — מקודשת מדין ערב, שאעפ"י שלא הגיעה הנאה לידו משעבד עצמו, וכך אשה זו.

א. לדברי הריטב"א צריך לומר לה בפרוש 'הרי את מקודשת לי באותה הנאה שהגיעה אליך

במה שנתתי מנה לפלוני על פיך'. ומדברי כמה ראשונים מבואר שאין צריך לפרש.

ב. יש מי שסובר שאינה מקודשת אלא כאשר היא מקבלת הנאה ממשית בכך, כגון שמוטל

עליה לתת לאותו אדם סכום מסוים, ועל ידי שזה נותן לו — היא נשכרת. (מרדכי תקיב.

ומסתימת הפוסקים אין נראה כן — ע' באבני מילואים לו,ה).

ג. יש סוברים שהוא הדין באומרת 'הלוה מנה לפלוני ואתקדש לך' — מקודשת (עפ"י ריטב"א;

רשב"א; רמ"א אה"ע כט,ב. וע' רמב"ן להלן יט. 'תן זכות שיש לך במשכונני ואתקדש אני לך' —

מקודשת).

ד. יש אומרים שגם ללא אמירתה 'ואקדש אני לך' — מקודשת (ע' בית שמואל כט,ה בשם מהרש"ל; פ"ת שם; ב"ש ל,יג; שער המלך — אישות ה,כא בשם מוהר"א ששון).
ה. גם בקדושי האב לבתו קיים דין זה, שאם אמר האב לאחר, תן מנה לפלוני ותתקדש בתי לך — מקודשת מדין ערב. (עפ"י ראשונים יט. ריטב"א מד).
ו. כתב בתורא"ש (יט:), אין שייך דין ערב בקידושי שטר, כיון שאינו נהנה כלום בקבלת השטר. (ולכאורה יש לשמוע מדברי תורי"ד שם שאף בקבלת שטר שייך דין 'ערב'. וי"ל).

ב. 'הילך מנה והתקדשי לפלוני' — מקודשת מדין 'עבד כנעני', שמצינו שיכולים אחרים ליתן כסף לאדונו ובכך הוא קונה את עצמו, אעפ"י שהעבד אינו חסר מאומה, ואף זה כן.
א. מדברי רש"י משמע שאינה מתקדשת אלא כשעשה כן בשליחות זה שמתקדשת לו. או אפשר אף באופן שגילה דעתו מעיקרא ונתרצה לקדשה, וכפי שכתב רבנו חננאל. ובעל העיטור כתב, אפילו לא הודיעו לו אלא לאחר מעשה ונתרצה בעדים — מקודשת. ואין כן דעת הרשב"א.
ב. הרמב"ם (אישות ה,כב) כתב שחזר זה שנתקדשה לו ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאה זו הבאה לך בגללי. והרשב"א נטה מדבריו.

ג. 'תן מנה לפלוני ואתקדש אני לו' — מקודשת מדין שניהם; מערב למדנו שמשעבד עצמו ללא קבלת הנאה בעצמו, ומעבד כנעני למדנו שקונה ללא שחסר כלום.
א. הוא הדין באומרת תן מנה לפלוני ואתקדש לפלוני אחר. (תורי"ד).
ב. גם בזה כתב הרמב"ם (ה,כא) כמו בדין עבד כנעני, שאמר לה זה שנתקדשה לו, הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברצונך. והרשב"א פקפק בדבר.

ד. 'הילך מנה ואקדש לך' — רבא נסתפק. ומר זוטרא בשם רב פפא אמר: מקודשת. וביאר מר זוטרא, מדובר באדם חשוב (שאינו רגיל לקבל מתנות. רש"י), שבאותה הנאה שיש לה בכך שהוא מקבל מתנה ממנה, גמרה ומקדשת עצמה.
א. נחלקו הראשונים ז"ל, האם צריך לומר לה בפירוש [קודם נתינתה, ויש אומרים אף לאחר מכן יכול לומר] התקדשי לי בשכר זה שאקבל ממך מתנה, או שמא אין צריך. (ע' לעיל ה:).
ב. מבואר מדברי הרשב"א ועוד, שרבא מסתפק שמא לא חלו הקדושים אפילו באדם חשוב.
ג. יש מי שסובר שצריך שתתן יותר מפרוטה, אבל אם נותנת פרוטה — אין הנאת נתינתה שוה פרוטה (ע' טיב קדושים; פתחי תשובה כז,ט). ואין הדבר ברור (ע' ב"ח קצא).

ה. נאמר בשם רבא: כשם שאפשר לקדש מדין ערב ומדין עבד כנעני ומדין שניהם, כך לענין מכירת ממון.

א. יש מצדדים בדעת הרמב"ם שלא אמר רבא אלא לענין דין 'ערב' [ואפשר שלגירסת הרמב"ם מימרת רבא באה מיד לאחר דין ערב], אבל מדין 'עבד כנעני' אין למדים אלא לקידושים [שנלמדו זה מזה בגזרה שוה דלה לה] ולא למכר, וממילא גם ב'תן מנה לפלוני ואתקדש אני לו', כגון זה במכר לא קנה. (עפ"י ר"ן; כסף משנה — מכירה א.ו. וע' גם אור שמח — אישות

ה, כד, ומהרי"ט (הל' בכורות פ"ה) הקשה על כך מכמה מקומות. ובשו"ת פרי יצחק (ח"ב סה, יט) יישב. וכתב שם (אות כא) שלענין קנין כסף בלבד אין מועיל להרמב"ם, אבל מועיל לעשות קנין חליפין מדין 'עבד כנעני', כגון סודר הניתן על ידי העדים ולא ע"י הלוקח, מועיל לעשות בו קנין).
ב. יש אומרים שאף בנכרי מועיל קנין מדין 'עבד כנעני' (עפ"י מחנה אפרים — שלוחין ושותפין טו; קצות החשן קכג סק"ה). ויש חולקים, לפי שמועיל מדין שליחות ואין שליחות לנכרי. (ע' בחדושי הגר"ח ריש הלכות מלוה ולוה).
ג. הרמב"ן צדד לומר (עפ"י רש"י) שמא דין נתינה לאדם חשוב אינו אלא בקידושין, מפני שיש לאשה הנאה נוספת, שהיא חפצה בנישואי אדם כזה, אבל במכר, אין אדם מקנה שדהו לאדם חשוב בשכר קבלת מתנה ממנו. או שמא גם בדין זה אין חילוק בין קדושין למכר. ומדברי רבנו חננאל מבואר שאפילו במטלטלין יועיל קנין כזה, מדין 'חליפין'.
והרמב"ן הקשה על כך והרשב"א יישב).

יב. מה דין הקדושין באופנים הבאים:

- א. התקדשי לי לחצי.
 - ב. חציין מקודשת לי.
 - ג. קידש אשה לחצאין באופנים השונים.
 - ד. שתי בנותיך לשני בני בפרוטה.
 - ה. בתך ופרתך / בתך וקרקעך בפרוטה.
- א. אמר רבא: 'התקדשי לי לחצי' — מקודשת.
- הרשב"א כתב שאם מפרש לחצי ולא לכולי — אינה מקודשת, שהרי נאמר איש — ולא חצי איש. ואילו הראב"ד סובר שאיש בא למעט דבר אחר, הלכך בכל אופן מקודשת.

ב. 'חציין מקודשת לי' — אינה מקודשת. אשה אמרה תורה, ולא חצי אשה. (ואין זה דומה ל'התקדשי לחצי', שיש לפרש דבריו שאומר לה אם ארצה לישא אחרת — אשא, אבל באשה אין הדבר אפשרי).

ג. רבא שאל: 'חציין בחצי פרוטה וחציין בחצי פרוטה' — מהו. ואם תמצי לומר מונה והולך הוא ואין זה כמקדש חצי אשה, 'חציין בפרוטה וחציין בפרוטה' מהו, שמא כיון שאמר לה בפרוטה ופרוטה — אין זה מונה והולך. ואת"ל כל ביומו מונה והולך הוא, 'חציין בפרוטה היום וחציין בפרוטה למחר' מהו, כיון שאמר לה 'למחר' הפסיק הדברים, או שמא כך אמר לה, יתחילו הקדושין מעכשו ולא ייגמרו עד למחר. 'שני חציין בפרוטה' מהו — כאן ודאי בפעם אחת אמר, או שמא אין אשה מתקדשת לחצאין כלל. תיקו.

א. הרמב"ם פסק כדרכו כ'אם תמצי לומר', הלכך בשני האופנים הראשונים מקודשת, ובשנים האחרונים — ספק. והרשב"א נתקשה בסברתו, ונקט שבכולם ספק מקודשת. והרי"ף השמיט כל אלו הספקות.

ב. מבואר בתוס' שאם אמר לה בלשון קדושין, מיד כשאמר לה חציין בפרוטה פשטו קידושין בכולה, [כי במקרה זה אין דעת אחרת המעכבת, שהרי היא מסכמת להתקדש לו לגמרי], ואין אלו קידושין לחצאין כלל. לא נסתפקו בגמרא אלא כשאמר לה בלשון אחרת, כגון הרי את מאורסת, שאין אומרים בזה 'פשטה בכולה'.

נראה שיש מקום לומר בדעת הרי"ד (בד"ה הכא) שכל דבר תלוי בדעת אחרת, גם אם נתרצו שני הצדדים לקדש את כולה, אין אומרים 'פשטה בכלא'. ומובן היטב לפי מה שכתב במשך חכמה (ר"פ צו) שדין זה שאין אומרים 'פשטא' בדעת אחרת, נדרש מדברי הכתוב ואינו סברא בעלמא).
ג. לכאורה משמע בגמרא שהאומר יתחילו הקדושין עתה וייגמרו למחר — מקודשת. אך יתכן שאין הדבר מוסכם לכלל הדעות. (ע' חזו"א אה"ע סוסי"י נו).

ד. שאל רבא: 'שתי בנותיך לשני בני פרוטה' — מהו, אחר נותן ומקבל אנו הולכים, והרי יש כאן ממון, או שמא אחר האיש והאשה אנו הולכים ואין לכל אחד שוה פרוטה. תיקון.
כתבו התוס': דוקא בבנות קטנות שהאב זכאי בקידושיהן, אבל בגדולות שאין האב אלא כשליה בעלמא, ודאי צריך שוה פרוטה לכל אחת ואחת.
עוד כתבו התוס', 'בתר נותן' שאמרו — לאו דוקא, אלא בתר מקבל. ונראה לכאורה שלדעתם הוא הדין כששני אנשים נתנו פרוטה אחת לאב בעד שתי בנותיו, תלוי הדבר בספק שבגמרא, האם הולכים אחר האב המקבל או אחר הבנות המתקדשות. ואולם בתוס' רי"ד מבואר שבאופן זה אין לחוש לקדושין, רק כאן נסתפקו הואיל והאב נותן פרוטה משלו עבור בניו, מדין 'עבד כנעני', שמא הולכים אחר הנותן שהממון שלו, אבל שני אנשים המקדשים משלהם, ודאי כל אחד צריך ליתן פרוטה. ואפשר שגם התוס' סוברים כן.

ה. שאל רב פפא: 'בתך ופרתך בפרוטה' — מהו, בתך בחצי פרוטה וקרקעך בחצי פרוטה (ולא עשה כלום) או שמא בתך בפרוטה ופרתך במשיכה. תיקון. וכיוצא בזה נסתפק רב אשי ב'בתך וקרקעך' (ושונה מפרה שאינה נקנית בקנין כסף). והרי זה כ'אם תמצוי לומר' שב'בתך ופרתך' חלים הקדושין, בקרקע מהו. עפ"י תוס' ורשב"א ועוד).
יש אומרים שכל זה אמור כשמשך הפרה או החזיק בקרקע, אבל לא משך החזיק, ודאי כוונתו להקנות שניהם בפרוטה, ואינה מקודשת. וראוי להחמיר. (ריטב"א. ומובא במשנה למלך אישות ג, י ובפ"ת אה"ע לא, יא. ואילו בערוך השלחן (שם מ) פקפק בדבר מצד הסברא וכתב שמסתימת הפוסקים אין נראה כן).

דיני דיחוי בקרבנות — נתבארו בזבחים יב ובכריתות כו.

דפים ז — ח

- יג. א. המקדש בחפץ שאין שומתו ידועה וקצובה, מה הדין?
- ב. מה הדין בכגון זה בקנין עבד עברי ובפדיון הבן?
- ג. פדה את בנו בחפץ שאינו שוה חמש סלעים, והכהן אומר, לי שוה חפץ זה חמש סלעים — האם הבן פדוי? (ומה הדין כיוצא בזה בקדושי אשה בפחות משהו פרוטה, שהאשה אומרת לי הם שוים פרוטה)?
- ד. האם עבד עברי נקנה בחפץ שאינו שוה פרוטה? האם נקנה בחליפין?
- א. קידשה בשיראין וכד', ואמר לה התקדשי לי בהם כמו שהם [בין שוים הרבה בין מעט. ריטב"א] — לפי לשון אחת מקודשת ללא שומא, ובלבד שהם שוים פרוטה. ולפי לשון אחרת, לרבה אין צריך

שומא ולרב יוסף צריך שומא קודם הקדושיין. (שוה כסף ככסף, מה כסף קצוץ אף שוה כסף צריך שיהא קצוץ).

יש ראשונים שמפרשים 'דאמר לה בכל דהו' — שנתן סתם. (רשב"א, רא"ש).

אמר לה סכום מסוים שחפץ זה שוה, ואינו שוה כאותו הסכום — לדברי הכל אינה מקודשת. ואם הוברר שהיה שוה כאותו הסכום — לדברי רבה מקודשת ולדברי רב יוסף אינה מקודשת, כיון שלא שמאווהו מקודם והיא אינה בקיאה בשומא, לא סמכה דעתה מלכתחילה. ורצה רב יוסף להביא מקור לדבריו מהברייתות, ודחו הראיות.

הלכה שאין צריך שומא, בין שאמר 'בכל דהו' בין שנקב סכום. (להלן ט. ותוס'; אה"ע לא, א).

א. יש אומרים שדברים שלעתיים טועים בהערכתם בהפרש רב, כגון אבנים טובות ומרגליות, אם אמר לה ששויים כך וכך צריך שומא, דלא סמכה דעתה (עפ"י תוס' ורא"ש להלן ט בשיטת רבנו תם). ויש מי שאומר שאפילו קידשה בהם בסתם צריך שומא (ר"ן בד' ר"ת). ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה אבן (תוס' שם; שלחן ערוך אה"ע לא, ב). גם נוהגים לשאול את העדים אם הטבעת שוה פרוטה, כדי שתדע הכלה שאין מקדשה אלא בשוה פרוטה. גם נוהגים לכסות פני הכלות הצנועות ואינן מקפידות במה מקדש אותן. (רמ"א שם, עפ"י תשובת הרשב"א).

ב. דבר ששומתו ידועה וקצובה, אף על פי שהאשה עצמה אינה יודעת, מודה רב יוסף שמקודשת, שזו דומה לכסף הקצוץ, ובלבד שאין חסרון של סמיכות דעת, כגון שאמר 'בכל דהו'. (כן נקט כדבר פשוט בנובי"ת אה"ע עד, ע"ש).

ב. משמע בגמרא שגם בקנין עבד עברי ובפדיון הבן נחלקו רבה ורב יוסף האם צריך שומא בחפץ שקונים או פודים בו.

א. מתוך דברי התוס' מבואר (וכן מפורש בתורא"ש), שגם לפי לשון ראשונה שטעמו של רב יוסף הוא משום סמיכות דעת, אף בפדיון הבן צריך לסמיכות דעת הכהן ובלאו הכי אין הבן פדוי. (והפני-יהושע תמה על טעם הדבר. וע' עצמות יוסף; קצות החשן רמג סק"ד; שערי ישר ה"כה).
ב. להלכה אין צריך שומא. ומשמע מסתימת הפוסקים שגם באבנים טובות ומרגליות שאפשר לטעות בהם הרבה הדין כן, ואין מחמירים לחוש לשיטת רבנו תם כשם שמחמירים בקדושי אשה. (עפ"י שבט הלוי ח"ט רכז).

ג. שוה כסף ככסף בקנין עבד עברי לכל דבר, ואין חילוק בין קרקע למטלטלין, שלא כבפדיון הבן והקדשות. (עפ"י להלן טו וראשונים; שו"ת הרדב"ח ח"ו מב).

ג. פדה בחפץ שאינו שוה חמש סלעים — אין הבן פדוי. ואם הכהן אומר זה שוה לי חמש סלעים — בנו פדוי [לרבה]. ודוקא כשבאמת נצרך וראוי לו יותר מלאחרים, כגון שהיה תלמיד חכם וצריך סודר על ראשו, אבל אדם בעלמא לא.

הרמב"ם השמיט חילוק זה. ופירש הבית-יוסף (יו"ד שה"ה), שהוא מפרש דברי הגמרא, שאין מועילה קבלת הכהן בחמש סלעים אלא בדבר שהוא שוה לפעמים חמש סלעים לאדם מסוים. וכן פסק בשלחן ערוך (ואעפ"י שאינו שוה לכהן עצמו. עט"ז). והש"ך פירש שבכל אופן מועילה קבלת הכהן, ואעפ"י שאינו שוה לכהן עצמו ולא לשום אדם.
[וכתב הש"ך שגירסת הרמב"ם בגמרא היתה (ככה"ג): 'ולא אמרן אלא גברא רבה כרב כהנא

דידע למחול'י. ואפשר שזה שהצריכו גברא רבה אינו אלא משום דין אונאה, שלא יישאר חיוב על הנותן להחזיר ההפרש, אבל הבן פדוי בכל אופן, אף במי שאינו גברא רבה (עפ"י בהג"א סו). או אפשר שבגברא רבה מועיל אף בסתם, כי יודע להבחין בין מחילה שאינה מועילה בפדיון הבן, ובין קבלה כפרעון, אבל הוא הדין בכל אדם, אם יאמר בפרוש שמקבלו כפרעון חמש סלעים — מועיל (עפ"י שערי ישר ה, כה).

ויש מפרשים דברי הרמב"ם, שרק בסודר בזמן הגמרא אמור החילוק בין אדם גדול לשאר אנשים שאין דרכם להתכבד בו, אבל עתה אין שייכת חלוקה זו. (עפ"י רשב"א; מהר"י קורקוס. וכתירוץ זה נקט לעיקר בשו"ת רב פעלים ח"ב חו"מ יא).

ויש סוברים שאין מועילה קבלת כהן אלא בחפץ ששזה מעט פחות, עד רביע, אבל שוה בשוק שלישי או חצי מחמש סלעים — לא. (ר"י קורקוס — בכורים יא, יז בשם י"א. וכן נקט להלכה בשו"ת שבט הלוי ח"ט רכו, להחמיר כשיטה זו שמסתבר טעמה).

הר"ן נסתפק [לשיטת הרמב"ם] האם מועילה אמירת 'לדידי שויה לי פרוטה' בקדושי אשה שאינם שוים בשוק פרוטה. (בספר שערי ישר ה, כה) צדד שאין מקום לספק זה לשיטת הרמב"ם, שודאי אין הדבר מועיל. וכן נקט מהרי"ל (בשו"ת החדשות קל, ג) שאין מועיל. וע' חדושי אנשי שם. וע"ע בית שמואל (לא סק"ו) שאפשר שאם שוה פרוטה במקום אחר, מועיל 'לדידי שויה לי' מן הדין. וע' גם בקהלות יעקב — ב).

ומשמע שבדבר השוה פרוטה, ואמר לה התקדשי לי בחפץ זה השוה מנה, ואמרה 'לדידי שויה לי מנה' — מקודשת ודאי. ואולם יש סוברים שאם בשעת הקדושין קבלה בסתם, אין מועיל מה שתאמר אחר כך לדידי שויה לי, כי לא הסכימה בשעת הקדושין אלא אם החפץ שוה מנה בשוק. (ע' בשו"ת הרדב"ז ח"ז מג; רב פעלים ח"ב חו"מ יא).

נראה לכאורה, לפי הצד בר"ן שמועיל לומר 'לדידי שויה לי פרוטה', הוא הדין באב המקדש את בתו, מועילה אמירתו. ושמה תלוי בעצת הגמרא אם בתר נותן ומקבל אוליגן או בתר דידהו. ע' בספר אילת השחר להלן יא.ו.

ד. אין עבד עברי נקנה בפחות משה פרוטה, אפילו בכלי או בפרי שהנאתו קרובה. אבל שוים פרוטה — נקנה, ששוה כסף ככסף (לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו). אין עבד עברי נקנה בחליפין (מכסף מקנתו — בתורת כסף הוא נקנה ואינו נקנה בתורת תבואה וכלים, בחליפין).

א. כתב הרמ"ה (מובא בטור יו"ד רסז. ולא מצינו מי שחולק על כך. חזו"א מד, ח. ואין הדבר מוסכם — ע' בשו"ת הרדב"ז ח"ז לח), אם יש בסודר שוה פרוטה ונתנו שלא על מנת להחזיר — קנה כדין כסף, ואעפ"י שהוכירו 'חליפין' — אין זה מפסיד).

ב. כשם שאין עבד עברי נקנה בחליפין, כך אינו קונה עצמו בחליפין. (עפ"י תוס'; משנה למלך — עבדים ב, א). ויש מי שחולק (ע' משנה למלך שם בשם מהרי"מ ט. וע"ש בשער המלך).